

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 22.janvārī Nr.1-8/4

Iekšlietu ministrijai
kanceleja@iem.gov.lv

Par likumprojektu
“Prostitūcijas ierobežošanas likums”

Tiesībsargs 2020.gada 15.janvārī saņēma Iekšlietu ministrijas 2020.gada 14.janvāra vēstuli Nr.1-26/95 “Par likumprojektu “Prostitūcijas ierobežošanas likums” (VSS-946)” (turpmāk – Likumprojekts), kurā lūgts tiesībsargam līdz 2020.gada 20.janvārim sniegt atzinumu par precizēto Likumprojektu.

Visupirms vēlos norādīt uz nesamērīgi īso termiņu, kas tiesībsargam ir dots atzinuma sagatavošanā. Iekšlietu ministrijas rīcība pēdējo gadu laikā jauna normatīvā regulējuma prostitūcijas ierobežošanas jomā izstrādē ir bijusi ļoti nokavēta un neefektīva. Tāpēc jau atkārtoti pievērsoties jauna likuma izstrādei, ir nepieciešams rūpīgi un vispusīgi izsvērt un izdiskutēt visus jautājumus, kas attiecas uz jauno regulējumu. Līdz ar to ir ļoti kritiski vērtējama Iekšlietu ministrijas rīcība lūgt tiesībsargam sniegt atzinumu par Likumprojektu tik īsā laikā, kas noteikti nav labas likumdošanas principam atbilstoša prakse.

Tiesībsargs, iepazīstoties ar Likumprojektu un tā sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju) (turpmāk – anotācija), sniedz sekojošu atzinumu.

1) Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1.pants nosaka: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.” Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Satversmes 1.panta tvērumā ietilpst no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātie vispārējie tiesību principi, tostarp tiesiskas valsts princips. Tiesiskas valsts principa materiālā izpratne paredz pamattiesību vispārāsaistošā rakstura atzīšanu un to aizsardzību.¹

Satversmes ievada ceturrtā rindkopa nosaka, ka Latvija ir demokrātiska, tiesiska un sociāli atbildīga valsts, kas balstās uz cilvēka cieņu un brīvību, un atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības. Cilvēka cieņa un katra indivīda vērtība ir pamattiesību būtība. Tāpēc demokrātiskā tiesiskā valstī gan likumdevējam, pieņemot tiesību normas, gan tiesību normu piemērotājam, tās piemērojot, ir jārespektē cilvēka cieņa. Cilvēka cieņa kā

¹ Satversmes tiesas 2019.gada 5.marta sprieduma lietā Nr.2018-08-03 11.punkts.

konstitucionāla vērtība raksturo cilvēku kā augstāko demokrātiskas tiesiskas valsts vērtību. Tā ir jāaizsargā gan attiecībās starp valsti un cilvēku, gan cilvēku savstarpējās attiecībās [..].² Vienlaikus Latvijas kā sociāli atbildīgas valsts mērķis ir sabiedrībā izlīdzināt būtiskākās sociālās atšķirības un katrai iedzīvotāju grupai nodrošināt atbilstošu dzīves standartu.³

No minētā izriet valsts pienākums rūpēties par ikvienu savu iedzīvotāju, respektējot un aizsargājot cilvēku cieņu, un nodrošināt ikvienu ar nepieciešamo palīdzību, jo it īpaši tās personas un ģimenes, kas dažādu apstākļu rezultātā ir nonākušas sarežģītā situācijā. Tādējādi situācijas, kur personas savas vai savas ģimenes iztikas nodrošināšanai iesaistās prostitūcijā, nemaz nedrīkstētu pieļaut, un valstij ir jādara viss nepieciešamais, lai to novērstu. Tomēr apzinoties pašreizējo reālo Latvijas sociālās dzīves līmeni, joprojām daudzas personas ir spiestas nodarboties ar prostitūciju.

Tiesībsarga ieskatā maldīgs ir uzskats, ka persona "izvēlas" nodarboties ar prostitūciju. Tas ir katras personas individuāls dzīves stāsts, kura pamatā ļoti bieži ir tādi apstākļi kā bērnībā piedzīvota vardarbība ģimenē, psihoemocionālas traumas, nabadzība un sociālā neaizsargātība, kas personai liek spert šādu soli. Tādējādi ir jāapzinās, ka labākais veids, kā prostitūcijā iesaistītajām personām var palīdzēt, ir kvalitatīvu un efektīvu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšana. Bez šādas reāli dzīvē darbojušās valsts sociālās palīdzības nodrošināšanas personai ir ļoti grūti izkļūt no prostitūcijas un tās radītajām sekām.

Tomēr iepazīstoties ar Likumprojektu un tā anotāciju, secināms, ka prostitūciju ir paredzēts regulēt līdzīgi kā spēkā esošajos Ministru kabineta 2008.gada 22.janvāra noteikumos Nr.32 "Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi", kur pie atbildības par prostitūcijas ierobežošanas pārkāpumiem ir saucama persona, kas nodarbojas ar prostitūciju, un persona, kas izmanto prostitūciju. Tiesībsarga ieskatā izvēlētais regulējums nav atbilstošs sociāli atbildīgas valsts principam un neaizsargā prostituēto personu cieņu. Šāda regulējuma rezultātā personas, kas savas ievainojamības vai bezpalīdzības stāvokļa dēļ tiek administratīvi sodītas par atsevišķu prostitūcijas ierobežošanas noteikumu pārkāpšanu, tiek atkārtoti viktimizētas un no cietušā padarītas par vainīgo. Tādējādi tā vietā, lai valsts pieliktu visas pūles un palīdzētu personām izbēgt no prostitūcijas, tās tiek sauktas pie atbildības un sodītas.

Turklāt atzīmējams, ka arī Likumprojekta anotācijā nav ietverts pamatojums un izvērtējums tieši šāda modeļa izvēlē, kā vien atsauces uz citu valstu regulējumu un GRETA ziņojumu par Eiropas Padomes konvencijas par cīņu ar cilvēku tirdzniecību īstenošanas Zviedrijā otrās kārtas novērtēšanu, kā arī norāde par pastāvošo viedokļu dažādību.

Tiesībsarga ieskatā atbildībai par prostitūcijā iesaistīto personu izmantošanu ir jāgulstas tieši uz personām, kuras izmanto prostitūciju. Personas, kuras izmanto prostitūciju, nedomā par prostituēto personu kā par tādu, kurai ir nepieciešama palīdzība, bet gan uzlūko to kā objektu savas dzimumtieksmes apmierināšanai. Tādējādi ir pēc būtības jāmaina regulējums prostitūcijas jomā, nosakot prostitūcijas izmantošanas aizliegumu, kura pārkāpuma rezultātā pie atbildības tiek saukti prostitūcijā iesaistīto personu izmantotāji. Turpretim cietušajiem ir nodrošināma efektīva palīdzība no valsts puses, ko gan ar Likumprojekta 9.pantā iekļauto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pasākumu programmu ir paredzēts būtiski uzlabot.

² Satversmes tiesas 2019.gada 5.marta sprieduma lietā Nr.2018-08-03 11.punkts.

³ Satversmes tiesas 2006.gada 2.novembra sprieduma lietā Nr.2006-07-01 18.punkts.

Turklāt norādu, ka jautājums par prostitūcijas tiesiskā regulējuma veidu un vietu Eiropas un pasaules valstu tiesiskajās telpās ir ļoti aktuāls arī šobrīd. Bez jau anotācijā uzskaitītajām valstīm, kas ir izvēlējušās tā saukto “Zviedrijas modeli”⁴, informēju, ka arī Lietuvā šim jautājumam pašlaik ir pievērsta ļoti liela uzmanība un 2019.gada 7.novembrī Lietuvas Seimā tika iesniegts priekšlikums par regulējuma maiņu uz tā saucamo “Zviedrijas modeli”. Minētais priekšlikums gan vēl ir izskatīšanā, tomēr tas ir nozīmīgs solis attieksmes un uztveres maiņā.

Vienlaikus gan pozitīvi jāatzīmē Likumprojekta 10.pantā paredzēto uzvedības korekcijas programmas personām, kuras izmanto prostitūciju, izveidi, kas varētu veiksmīgi palīdzēt personām, kas izmanto prostitūciju, apzināties savu darbību raksturu un ietekmi uz izmantoto personu, lai nākotnē no šādām darbībām atturētos.

2) Visbeidzot vēlos atkārtoti vērst uzmanību uz Likumprojekta 11.panta vienpadsmitajā daļā paredzēto komersanta komercdarbības veikšanas vietas īpašnieka vai valdītāja atbildību par tā īpašumā konstatēto prostitūcijas ierobežošanas noteikumu pārkāpumu novēršanas nepildīšanu. Uzsveru, ka Likumprojekta anotācijā ir nepieciešams iekļaut izvērtējumu par to, cik ātri un efektīvi var būt īpašniekam vai valdītājam pieejami tiesiskie aizsardzības līdzekļi tā nomnieka pieļauto pārkāpumu novēršanā. Šajā sakarā īpaši nepieciešams norādīt uz Civillikuma regulējumu nomas līguma darbībā (skat. Civillikuma četrpadsmito nodaļu, tostarp trešo apakšnodaļu, kas regulē nomas līguma izbeigšanu). Tiesībsarga ieskatā nav pietiekami, ka norma tiek pamatota tikai ar citas līdzīgas normas esību normatīvajā regulējumā, jo svarīgi ir minēt reālus piemērus, kā norma praksē varētu darboties.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

I.Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁴ Papildus Likumprojekta anotācijā uzskaitītajām valstīm jāmin arī Īrija un Kanāda.